

Список використаних джерел

1. Екман П. Теорія брехні / Пер. з англ. – К. : КМ Publishing, 2012. – 320 с.
2. DePaulo, B. M., Kashy, D. A., Kirkendol, S. E., Wyer, M. M., & Epstein, J. A. (1996). Lying in everyday life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(5), 979–995. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.5.979>
3. Hunter, J. E., Gerbing, D. W., & Boster, F. J. (1982). Machiavellian beliefs and personality: Construct invalidity of the Machiavellianism dimension. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43(6), 1293–1305. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.43.6.1293>
4. Vrij, A., Mann, S. A., Fisher, R. P., Leal, S., Milne, R., & Bull, R. (2008). Increasing cognitive load to facilitate lie detection: The benefit of recalling an event in reverse order. *Law and Human Behavior*, 32(3), 253–265. <https://doi.org/10.1007/s10979-007-9103-y>
5. Wilson, D. S., Near, D. C., & Miller, R. R. (1998). Individual differences in Machiavellianism as a mix of cooperative and exploitative strategies. *Evolution and Human Behavior*, 19(3), 203–212. [https://doi.org/10.1016/S1090-5138\(98\)00011-7](https://doi.org/10.1016/S1090-5138(98)00011-7)

Вікторія Сема,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра ННПП Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

старший викладач кафедри психології
ННПП Національної академії
внутрішніх справ **Погоріленко А. В.**

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ МОВЛЕННЕВОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ: ВПЛИВ НА ОСОБИСТІСНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ І ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

У сучасному інформаційному суспільстві мовленнєва маніпуляція стала потужним інструментом впливу на свідомість, ідентичність та поведінку особистості. Особливо актуально це питання постає в умовах інформаційної війни, коли маніпулятивні технології використовуються для дезорієнтації, формування хибних уявлень та підриву психологічної стійкості громадян. З

розвитком цифрових технологій мовленнєва маніпуляція вийшла за межі традиційних засобів масової інформації – тепер вона масово розповсюджується через соціальні мережі, месенджери, інфлюенсерів та навіть автоматизовані чат-боти зі штучним інтелектом. Це створює нові виклики для психологічного захисту особистості.

Дослідження психологічних механізмів мовленнєвої маніпуляції дозволяє глибше зрозуміти, як інформаційний вплив може трансформувати особистісну ідентичність та впливати на процес прийняття рішень. Це знання є ключовим для розробки стратегій протидії маніпуляціям та збереження психологічного здоров'я населення.

У психології мовленнєва маніпуляція розглядається як прихований вплив на свідомість людини через мовні конструкції, що призводить до зміни її ставлень, переконань, поведінки. Особливість мовленнєвої маніпуляції полягає у використанні довіри як механізму впливу – вона діє не прямо, а опосередковано, часто через емоційні або когнітивні тригери, що неусвідомлено активізуються в отримувача повідомлення.

Психологічні механізми мовленнєвої маніпуляції включають насамперед сугестивний вплив, коли через повторення, ритм, емоційне забарвлення або авторитет джерела адресат починає сприймати певну інформацію як власну думку. Інший поширений механізм – когнітивні викривлення, наприклад, ефект фреймінгу, що змінює сприйняття ситуації залежно від подачі. Емоційні впливи, такі як страх, провина, співчуття, також виступають інструментами маніпуляції, знижуючи критичне мислення й активізуючи автоматичні реакції [1].

Мовленнєва маніпуляція безпосередньо впливає на формування особистісної ідентичності. Під впливом інформаційно-психологічного тиску людина може втрачати почуття самототожності, ототожнювати себе з новими ідеологіями або соціальними групами, навіть змінювати уявлення про добро і зло. Це особливо яскраво проявляється в умовах війни, коли інформаційне середовище поляризується, а наративи про «нас» і «їх» стають частиною колективної ідентичності. Такі зміни не завжди є свідомими, вони часто нав'язані через систематичну маніпуляцію мовленням.

Процес прийняття рішень також зазнає значного впливу під тиском мовленнєвих маніпуляцій. Людина, перебуваючи в

стані інформаційного перевантаження, вдається до евристик – швидких рішень на основі простих правил, що відкриває широкі можливості для маніпулятора. У результаті індивід може обрати варіанти поведінки, які суперечать його реальним інтересам, але вигідні зовнішнім суб'єктам впливу [4].

Новітні дослідження доводять, що платформи соціальних медіа активно використовують знання про психологічні тригери для створення персоналізованих маніпулятивних повідомлень. Алгоритми, що адаптуються до поведінкових патернів користувача, дозволяють точково впливати на його погляди та дії, стимулюючи бажану поведінку – купівлю, голосування, підтримку певних ідей. Це поєднання мовленнєвих і технологічних стратегій створює середовище, у якому психологічна автономія особистості постійно піддається тиску.

Українські дослідники активно аналізують це питання. Так, М. Гришин у своїй статті «Маніпулятивні технології у соціальних медіа: основні тактики» розглядає структуру сучасних маніпулятивних повідомлень та доводить, що домінуючим є апеляція до емоційного стану аудиторії. Він підкреслює, що особливу небезпеку становлять фейкові новини, які використовують образи «зради» чи «перемоги» як стимул до дій. Його висновок: маніпуляція у соцмережах базується на змішуванні інформаційного та емоційного впливу з ціллю відключення критичного аналізу [3].

Н. Руденко у дисертаційному дослідженні «Сугестивні стратегії у публіцистичних текстах» аналізує, як мовні одиниці, що мають імперативну або закличну модальність, формують готовність до певної поведінки в читача. Вона дійшла висновку, що стратегія повторення та апеляції до соціально значущих цінностей найбільш ефективна у побудові переконання [5].

О. Ялі у своєму дослідженні зосереджується на політичній комунікації та стверджує, що маніпулятивне мовлення формує хибні образи політичних лідерів або ситуацій через метафори, епітети та емоційне навантаження. На її думку, політичне маніпулювання мовою призводить до ерозії критичного мислення в електорату, що, в свою чергу, посилює авторитарні тенденції [6].

А. Горобець у дослідженні «Маніпуляція як форма мовленнєвого впливу» зазначає, що адресат маніпулятивного впливу рідко чинить спротив, бо маніпуляція часто замаскована

під об'єктивну інформацію. Вона стверджує, що мовленнєва маніпуляція має латентну природу і лише за наявності психологічної обізнаності індивід здатен чинити їй опір [2].

Загальні висновки досліджень українських науковців свідчать про те, що мовленнєва маніпуляція є глибоко інтегрованим у комунікативне середовище явищем, що ґрунтується на психологічних механізмах автоматизму, сугестії та соціального навіювання. Вони одноставно підкреслюють: ключем до захисту особистості є формування критичного мислення та медіаграмотності.

Висновки. Мовленнєва маніпуляція виступає потужним інструментом впливу на особистість, здатним трансформувати ідентичність і змінювати моделі прийняття рішень. Знання психологічних механізмів цього впливу дає змогу людині усвідомлювати загрози та протистояти їм. Аналіз українських досліджень підтверджує, що боротьба з маніпуляцією – це не лише питання комунікації, а й захисту психічного здоров'я та соціальної стабільності. В умовах цифрової доби, коли штучний інтелект дедалі частіше використовується у створенні мовних повідомлень, вкрай важливо розвивати стійкість до маніпулятивних технік та впроваджувати в освіту елементи цифрової критики, інформаційної гігієни й емоційної грамотності.

Список використаних джерел

1. Голубовська І. О., Орлова Т. В. Політичний дискурс як інструмент маніпулювання свідомістю електорату. // Українське мовознавство. 2023. № 1(53). С. 135–148.

2. Горобець А. Маніпуляція як форма мовленнєвого впливу. // Молодий вчений. 2022. № 1. <https://rep.knlu.edu.ua/handle/787878787/285>

3. Гришин М. Маніпулятивні технології у соціальних медіа: основні тактики. // Наукові праці МАУП. Філологія. 2024. Вип. 3(13). <https://journals.maup.com.ua/index.php/philology/article/view/4429>

4. Калита А. А., Клименюк О. В., Тараненко Л. І. Маніпуляція в мовленнєвій комунікації. Монографія. Київ, 2024.

5. Руденко Н. В. Сугестивні стратегії в англomовних інтернет-виданнях: дисертація. Суми: СумДУ, 2023. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/88567>

6. Ялі О. О. Маніпулятивні мовні стратегії в політичній комунікації. Запоріжжя: ЗНУ, 2022. <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/10115>